

Spravedlnost

Ladislav Hejránek

◆ přípravné poznámky | rozhovor, česky, vznik: listopad 1993 ◆ poznámka: Příprava na rozhovor – natáčený 18. 11. 1993, bude vysílán [pozn. aut.]

◆ preparatory notes | interview, Czech, origin: listopad 1993

Spravedlnost [1993]

Příprava na rozhovor natáčený 18. 11. 1993, bude vysílán [pozn. aut.]

Mat. 5,10–11

Blahoslavení, kteříž protivenství trpí pro spravedlnost, neb jejich jest království nebeské. Blahoslavení jste, když vám zlořečiti budou lidé a protivenství činiti, a mluvití všecko zlé o vás, lhouce, pro mne. (Kral.)

Blaze těm, kdo jsou pronásledováni pro spravedlnost, neboť jejich jest království nebeské. Blaze vám, když vás budou tupit a pronásledovat a lživě mluvit proti vám všecko zlé kvůli mně. (Ekum.)

1. Petr 2,20–23

Nebo jaká jest chvála, byste pak i snášeli pohlavkování, hřešice? Ale jestliže dobře činíte, a bez viny trpíte, snášíte, toť jest milé před Bohem. Nebo i k tomu povolání jste, jako i Kristus trpěl za nás, nám pozůstaviv příklad, abychom následovali šlépějí jeho. Kterýž hříchu neučinil, aniž jest lest nalezena v ústech jeho. Kterýžto, když mu zlořečili, nezlořečil zase; trpěv, nehrozil, ale poroučel křivdy tomu, jenž spravedlivě soudí. (Kral.)

Jaká však sláva, jestliže budete trpělivě snášet rány za to, že hřešíte? Ale budete-li trpělivě snášet souzení, ač jednáte dobře, to je milost před Bohem. K tomu jste přece byli povoláni: vždyť i Kristus trpěl za vás a zanechal vám tak příklad, abyste šli v jeho šlépějích. On hříchu neučinil a v jeho ústech nebyla nalezena lest. Když mu spílali, nedoplácel spíláním; když trpěl, nehrozil, ale vkládal vše do rukou toho, jenž soudí spravedlivě. On na svém těle vzal naše hříchy na kříž, abychom zemřeli hříchům a byli živi spravedlností. Jeho rány vás uzdravily. ... (Ekum.)

1. Petr 4,14–19

Trpíte-li pohanění pro jméno Kristovo, blahoslavení jste. Nebo Duch ten slávy a Boží na vás spočívá, kterémužto z strany jich zajisté rouhání se děje, ale z strany vaší oslavován bývá. Žádný pak z vás netrpí jako vražedník, aneb zloděj, neb zločinec, anebo všetečný. Jestliže pak kdo trpí jako křesťan, nestyd' se za to, ale oslavuj' Boha v té částce, neboť jest čas, aby se začal soud od domu Božího. A poněvadž nejprv začíná se od nás, jakýž bude konec těch, kteříž nejsou povolni evangelium Božímu? A poněvadž spravedlivý sotva k spasení přichází, bezbožný a hříšník kde se ukáže? A protože i ti, kteříž trpí podle vůle Boží, jakožto věrnému Stvořiteli ať poroučejí duše své, dobře činíte. (Kral.)

Jestliže jste hanobeni pro jméno Kristovo, blaze vám, neboť na vás spočívá Duch slávy, Duch Boží. Ale ať nikdo s vás netrpí za vraždu, za krádež nebo jiný zlý čin anebo za intriky. Kdo však trpí za to, že je křesťan, ať se nestydí, ale slaví Boha, že smí nosit toto jméno. Přišel totiž čas, aby soud začal od domu Božího. Jestliže začíná od vás, jaký bude konec těch, kteří se Božímu evangeliu vzpírají? Jestliže i spravedlivý bude stěží zachráněn, kde se ocitne bezbožný a hříšný? A tak ti, kteří trpí podle vůle Boží, ať svěří své duše věrnému Stvořiteli a činí dobré. (Ekum.)

01. Blahoslavené není samo utrpení, nýbrž ten, kdo trpí, a ještě ne každý, kdo trpí, nýbrž jen ten, kdo trpí pro „spravedlnost“ a tu si můžeme doplnit ještě: pro pravdu, právo, zkrátka pro všechno pravé. To je zřejmé např. z I. listu Petrova 4,14–19, kde jasně říká, že ta samozřejmě nejde o ty, kteří trpí za vraždu, krádež nebo jiný zlý skutek anebo za intriky. To je celkem srozumitelné a ve vyjmenovaných případech skoro samozřejmé. Problémy nastávají teprve tam, kde není tak zcela průhledné, zda jde o čin dobrý nebo zlý. Ale to nechme nyní stranou.

02. Naše otázka zní: co je na tom vlastně tak pozitivního či dobrého, když někdo za pravdu či spravedlnost trpí? Co to vlastně znamená trpět? Znamená to opravdu jen se nebránit a trpělivě

snášet, tj. vytrpět pohanu, křivdu a příkoří? A vytrpět to bez obrany? To by bylo velké a po mém soudu nepřipustné zjednodušení. Vždycky tu stojí ne prvním místě otázka, zda v tom utrpení, tj. v tom pohanění, ponížení a urážení stojím jen sám, anebo to vlastně není namířeno vůči mně, nýbrž vůči druhým lidem nebo vůči samotné spravedlnosti a pravdě, či dokonce jako v našem případě vůči Bohu. Týká-li se to jenom mne, mám právo mlčet, a to proto, že svým mlčením nikoho nezrazuji. Jinak to je tenkrát, když svým mlčením a tichým strpením onoho pohanění sám sobě ulehčuji situaci a to s tím vždycky úzce souvisí někomu druhému ji ztěžuji.

03. S tím souvisí dost podstatně ono „pro Krista“ nebo „pro jméno Kristovo“. Ono to je vždycky dost nesnadné vědět, zda to je v daném případě opravdu utrpení pro Krista. Tady nám pomůže jen to, co Ježíš svým posluchačům řekl zcela jasně: cokoliv jste učinili (nebo neučinili) jednomu z bratří mých nejmenších, mě jste učinili (nebo neučinili). Utrpení pro Krista se pozná alespoň v lidských možnostech jen tak, že to je utrpení pro druhého, pro bližního, pro spolučlověka. A tady je druhá zásadní mez či hranice platnosti našeho blahoslavenství. Trpět jen za sebe a pro sebe, to má dobrý smysl jen tehdy, když jde o dobrou věc, nebo obráceně řečeno, když jsem se ničím neprovinil. Ale nesmím při tom přehlédnout ten případ, kdy nejsem postižen jen já sám, nýbrž kdy svým mlčením a nebránícím se utrpením nechávám bez obrany a bez pomoci svého bližního, tj. kteréhokoliv ze svých spoludí.

04. „Blahoslavený“ nebo „blažený“, to je slovo, které dnešnímu člověku mnoho neříká, a pokud mu říká, pak něco jiného, než by v evangeliu vskutku míněno. Já sám si to překládám jako „milý“ nebo „miláček“: miláčkem božím je ten, kdo snáší utrpení pro pravou věc, když to jeho trpělivé nesení pohanění a zostouzení neubližuje někomu dalšímu, tj. když se tou svou trpělivostí vůči nespravedlivému jednání proti sobě nepodílí na nespravedlnosti vůči dalším lidem. Tak např. když se někdo v tak zlém politickém režimu jako byl ten náš z minulých let chová tiše a trpělivě, pak i když tím režimem je sám postihován, podílí se nedostatkem svého odporu, své rezistence na utrpení všech dalších, na které ten špatný režim také doléhá. Pak takový člověk, který zůstává zticha, vlastně spolupracuje s tím zlým režimem, a nemůže se potom nijak vymlouvat, že také trpěl. Takové trpění, které ve stejné věci nechává trpět ty druhé, se nebude počítat. Takový tichý a trpělivý se nestane pro své zásluhy „miláčkem Páně“. Víme přece, že apoštol Pavel se jednoznačně ohradil proti bičování dokonce jen tím, že se odvolal na zákon, tedy na své římské občanství. A víme také, že Ježíš, když ho při výslechu udeřil jeden z vyšetřovatelů nebo žoldnéřů, kteří se vyšetřovateli chtěli zavděčit, mu tvrdě řekl: Tebe bít bude Bůh. A to nevzpomínám na Ježíšovo řádění v prostorách chrámu, když tam zpěvřel stánky asi jen drobných podnikatelů, kteří lukrativně spojovali bohoslužbu s ekonomickou aktivitou.

05. Stát se miláčkem božím, protože jsme trpěli pro spravedlnost, pravdu atd., je proto dost výjimečná možnost. Málokdy se ocitneme v situaci, kdy jde o spravedlnost, která se týká jenom nás a už nikoho z našich spoludí. A tichost, tichá, mlčenlivá pokora, s jakou snášíme utrpení třeba i pro správnou věc, jen výjimečně platí za cosi pozitivního, protože se jen výjimečně týká opravdu jen nás osobně a už nikoho jiného. Jakmile se to týká také jiných lidí, je naše pokora a tichost a trpělivost pokažena a pošpiněna zradou na těch, kterých jsme se veřejně nezastali a které jsme z jejich ponížení nepozvedli.

06. Jenže až dosud jsme nechávali příliš stranou onu „spravedlnost“, kterou jsme vlastně ještě rozostřili tím, že jsme vedle ní postavili pravdu, právo a vůbec všechno „pravé“. Zdá se však, že právě tam se skrývá to hlavní. A tak dovoďte, abych řekl i toto, ačkoli to bude jistě ještě provokativnější než všechno to, co bylo řečeno až dosud. Dobře nám na celou věc posvítil apoštol Petr ve svém prvním listě, když připomíná (2,21): Vždyť i Kristu trpěl za vás a zanechal vám tak příklad, abyste šli v jeho slépejích. (22+24) On „hříchu neučinil“, ale „na svém těle vzal naše hříchy“ na kříž, a to vše, abychom „byli živí spravedlností“.

07. Trpět pro spravedlnost nebo vůbec pro správnou věc, pro to, co je „pravé“, znamená tedy vzít na sebe pohanění a utrpení za ty druhé, a přitom to nevykřikovat všem kolem, ale tiše a trpělivě na

sebe vzít. Rádl jednou připomněl, že to je vlastně to jedné, čím se křesťané snad liší resp. mají lišit od ostatních lidí, kterým jsou jinak zcela podobní a to i po mravní stránce: vzít na sebe odpovědnost i za to, co jsme sami neudělali, čím jsme se sami neprovinili. Spravedlnosti totiž musí být učiněno zadost: to je ta hlacvní myšlenka. A té je učiněno zadost, když se někdo přihlásí k odpovědnosti. Miláčkem božím se pak stává ten, kdo tiše a bez protestů udělá něco pro takovouto spravedlnost a přihlásí se k odpovědnosti buď sám nebo alespoň neprotestuje, když je neprávem a nespravedlivě z našeho hlediska obviněn za to, co nespáchal. Brát na sebe hříchy a viny těch druhých, to není výsadou Ježíše Krista, takže by na nás už nic nezbylo. Křesťané jsou vyzýváni, aby šli v jeho šlépějích.

08. A tak se ptám: kde jsou dnes ti praví křesťané, kteří jdou ve šlépějích Kristových tím, že kvůli spravedlnosti na sebe berou viny a prohřešky těch druhých? Kde jsou dnes ti křesťané, kteří nemluví o svých utrpeních nebo zásluhách, ale berou na sebe pohanění, které jim vlastně po lidsku viděno vůbec nepřináležejí? Kde jsou ti křesťané, kteří dnes nehledají na prvním místě svých vlastních, třeba údajně sebekřesťanštějších věcí, ale jsou připraveni trpět pro spravedlnost tak, jak pro ni trpěl sám Ježíš Kristus?

09. Já vím, že bude mnoho z vás nakloněno říci: Tvrdát jest tato řeč. Ale byl v minulém století jeden člověk, který se ani neodvažoval o sobě prohlásit, že je křesťan, protože to považoval za přílišně sebevědomé. Ale chtěl být pouhým svědkem toho, co viděl všude kolem, nebo jak sám říkal chtěl být „špiónem v božích službách“. A ten prohlásil na sklonku svého života: člověče, ať jsi jakýkoli, ať máš jakoukoliv vinu, o jeden hřích budeš mít méně, když se nezúčastníš toho, jak si tzv. křesťané dělají z Boha blázny a když říkají křesťanství tomu, co s křesťanstvím nemá vůbec nic společného. Nebylo by špatné si tuto myšlenku pustit hlavou také právě dnes.

To, co nás v příštích letech a desetiletích očekává, je zápas o nové myšlení a o nový duchovní život. Ten zápas se netýká jen nás v této poměrně malé zemi, netýká se ani jen střední a východní Evropy, která se nyní dostala z jedné potíží do nových, v nichž si málokdo ví rady, ale týká se také a snad především celé západoevropské civilizace, která hluboce a nezvratně, ačkoliv ne vždycky pozitivně ovlivnila a ještě nadále byt' dnes už s mnohem menší silou ovlivňuje celý svět. Tato civilizace je v krizi, a konkrétně západní společnosti jsou v krizi. Heslo vstupu do Evropy, které naštěstí dnes už odeznívá, nás mátló svou povrchností a neznalostí skutečnosti, zastíranou iluzemi: ta Evropa, do které jsme se chtěli vracet, je v dlouhodobé a nadále pokračující krizi, a to ne především politické a hospodářské, i když samozřejmě také to snad každý vidí -, ale v krizi samotné kultury a vzdělanosti, také v krizi myšlenkové, a navíc v krizi duchovní a mravní. A v této duchovní a mravní krizi jsme zajisté také my sami, neboť posledních 40–50 let, v některých zemích celé tři čtvrtiny století zanechala na nás a na našich sousedech jen nesnadno napravitelné škody jedna z nejpovážlivějších evropských anomálií. Ale nemylme se: to nebylo nic tak naprosto evropské tradici cizího. Komunismus, stejně jako fašismus, je evropským dítětem, byť nepodařeným a přímo děsivým. Komunismus i fašismus vyrůstal z evropských kořenů, a ty kořeny nebyly, nemohly být vyvráceny s porážkou a rozpadem těchto hnutí. Ty kořeny tu jsou nadále, ty jsou nadále také v západních společnostech a jsou také v nás, a pokud nebudou rozpoznány, můžeme se zajistých okolností dočkat neblahých recidív, i když jistě v docela nových hávech a převlecích.

Budeme tady mít a už máme opět bohaté lidi, budeme mít „kapitalisty“. Chápu, že z hlediska ekonoma je jedno, s jakými penězi tito lidé začínají a začali. Ekonomicky na tom opravdu nezáleží, jsou-li to peníze čisté nebo špinavé. Ale ekonomie ve společnosti není všechno, ba není ani to hlavní. Tak, jako několik špatných policistů a zejména po dlouhé době, kdy se policie každý kromě politických špiček musel obávat a kdy si jí nikdo neměl důvod vážit může znovu vrhnout velmi špatné světlo na celou policii, tak několik podvodných podnikatelů nebo podivně spravovaných společností může znovu vyvolat u nás tradiční averzi vůči boháčům a novým kapitalistům. Mít velký majetek a vůbec

bohatství je něco, co trochu připomíná stará privilegia: nebyla to nebo to alespoň neměla nikdy být pouze jednostranná výhoda, nýbrž byl to, měl to být vždycky také vyšší, náročnější závazek. Noví kapitalisté si musí počínat jako kdysi rytíři, jako gentlemani. A vyskytne-li se mezi nimi nějaký podvodník nebo zločinec, měli by si to především sami uhlídat, aby to nenechali plavat, aby se od něho distancovali, aby s ním dále nejednali, a neměli by to nechávat jen na tom, bude-li postižen zákonem. Jenom tak dokáží změnit zejména v naší společnosti zakořeněný odpor nejen vůči státu jako něčemu vnějšmu a cizímu, ale také vůči hospodářské elitě, která se u nás dnes znovu vytváří. Bylo by neštěstím, kdyby naši příští finanční a ekonomičtí magnáti velkou měrou nebo dokonce z většiny náleželi lidsky k druhořadým občanům nebo dokonce k lidské spodině, která by se vedle bohatství mohla chlubit jen svým chytráctvím a chytračením. Kdysi platilo pro šlechtu heslo „noblesse oblige“, šlechtictví zavazuje; dnes by si všichni majetní a bohatí lidé měli toto heslo upravit na „richesse oblige“, bohatství zavazuje.